

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 2, p. 1653-1677, February 2013

FOTOĞRAF EDITÖRLÜĞÜ KURUMU VE GAZETELER İÇİN ÖNEMİ*

*PHOTOGRAPH EDITORSHIP INSTITUTION AND ITS IMPORTANCE FOR
NEWSPAPERS*

Yrd. Doç. Dr. Şebnem SOYGÜDER

*Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü
Fotoğrafçılık ve Grafik Anabilim Dalı*

Abstract

Which criteria are being taken into consideration by the photograph editors who are trying to arouse the readers' interest to the news photograph, when they are selecting the photograph that is going to take place in the newspaper?

News photographers take the photograph with the point of view that they chose, among the hundreds of vision choices and opportunities. The photograph editors who are employed (should be employed) in the newspapers decide one or a few of these photographs. Although the person who takes the news photograph is a news photographer, the photograph editors evaluate and choose the photographs. In our country, photograph editorship institution does not exactly take place in every newspaper, unfortunately. Today, we know and see that still the news editors, news principals or page secretaries do this job. However, this job should not be left to the drive of the people who are lack of photography knowledge. Just

---

* Bu çalışma 5-7 Mayıs 2004 Tarihinde Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde düzenlenen "İletişim ve Medya Çalışmaları Uluslararası Konferansı: Medya Etiği: Kültür, Toplum, Kimlik" Konferansında sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

like “writing”, photography is a language too. In fact, it is a universal language. The people who are reading, evaluating, choosing the photographs should be donated with the knowledge of light, techniques of taking photographs, composition, esthetics and ethics. If the news photographs that are going to be used are evaluated and chosen by the photograph editors, the more qualified photographs will emerge in respect to technical, content and esthetic view and the less false photographs will emerge in respect to ethical issue. .

Sometimes, we come across with the photographs that have technical, ethical and esthetical problems or they are full of faults. Because of that, it is not fair to say the ethical problems in the news photographs are caused only by the news photographers. The greatest majority of this responsibility belongs to the photograph editors. Because of this reason, we will try to explain photograph editorship institution and its importance in the way of journalism ethics with the examples from the world and Turkey.

Key Words: Photograph editorship, news photography, choosing news photograph, manipulation.

Öz

Okurun ilgisini haber fotoğrafının üzerine toplamaya çalışan fotoğraf editörleri, gazeteye girecek fotoğrafı seçerken hangi kriterleri gözönünde bulunduruyorlar?

Haber fotoğrafçıları yüzlerce görüntü fırsatı ve olanağı arasından kendi seçtiği bakışaçısı ile fotoğrafını çeker. Bu fotoğraflardan biri veya birkaçına gazetelerde istihdam eden (etmesi gereken) fotoğraf editörleri karar verir. Haber fotoğrafını çeken her ne kadar haber fotoğrafçısı ise de bunları değerlendiren ve seçenler fotoğraf editörleridir. Ülkemizde fotoğraf editörlüğü kurumu maalesef her gazetede yer almamaktadır. Günümüzde halen haber editörlerinin, haber müdürlerinin ya da sayfa sekreterlerinin bu işi üstlendiklerini biliyor ve görüyoruz. Oysaki bu iş fotoğraf bilgisinden yoksun kişilerin insiyatifine terk edilmemelidir. Tıpkı “yazı” gibi fotoğraf da bir dildir. Hatta evrensel bir dil. Onu okuyan, değerlendiren, seçen kişilerin mutlaka ışık bilgisiyle, fotoğraf çekim teknikleriyle, kompozisyon, estetik ve etik bilgilerle donanmış kişiler olması gerekmektedir. Kullanılacak haber fotoğrafları, fotoğraf editörleri tarafından değerlendirilip seçilirse teknik, içerik ve estetik bakımdan daha kaliteli; etik bakımdan ise daha az hatalı ürünler ortaya çıkacaktır.

Gazetelerde zaman zaman teknik, estetik ya da etik sorunlarla ya da hatalarla dolu haber fotoğraflarıyla karşılaşmaktayız. Haber fotoğraflarındaki bu sorunların sadece haber fotoğrafçılarından kaynaklandığını söylemek haksızlık olur. Bu sorumluluğun büyük bir çoğunluğu fotoğraf editörlerine aittir. Çalışmamızda, fotoğraf editörlüğü

kurumunu ve bunun gazeteler için önemini dünyadan ve Türkiye’den örneklerle açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf editörlüğü, haber fotoğrafçılığı, haber fotoğrafı seçmek, manüpülasyon.

1. Giriş

Bu çalışmada gazetelerde yer alan ya da aldığı sanılan fotoğraf editörlüğü kurumu ve fotoğraf editörlerinin masasına gelen fotoğrafları neye dayanarak değerlendirdikleri, seçtikleri, kadrajladıkları, değiştirdikleri (müdahale) açıklanacaktır. Bunlar yapılırken fotoğraf editörlerinin etik ilkeleri göz önünde bulundurulup bulundurulmadığı sorgulanacaktır.

Fotoğrafları “teknik” ve “içerik” olarak değerlendirip, nasıl değerlendirildiklerine dair birtakım sonuçlara ulaşma işlevine “Fotoğrafı okuma” diyoruz. Fotoğrafla haşır neşir olanlar fotoğraf çekenler ve bunu değerlendirenler artık fotoğrafa sıradan bir insan gibi bakmaz, onu tıpkı yazılı bir metni okur gibi okurlar. Haber fotoğrafçıları ve fotoğraf editörleri bu okuma işini ustalıkla yaparlar. Ancak yine de çeşitli görüntü fırsatları içinden fotoğrafçı birkaç tane seçer ve çeker fotoğraf editörü ise bunlardan birine karar veren mekanizmadır.

Fotoğraf editörü fotoğrafı teknik olarak değerlendirir. Çekim tekniği doğru mu? Fotoğraf doğru pozlanmış mı? Bir başka ifade ile haber fotoğrafçısı ışığı kontrol edebilmiş mi? Doğru objektif kullanmış mı? Fotoğraf net mi flu mu? Makinenin konuya uzaklığı, yüksekliği, açısı doğru mu? Bunun dışında fotoğraf karesinin fotoğraf kompozisyon ilkelerine uygun olup olmadığını kontrol eder. Fotoğraf çok mu karmaşık? Ana öğeyi yardımcı öğeler bastırmış mı? Ana öğe karede yok mu? Yerçekimi ve altın kesim kurallarına uygun mu? Ufuk çizgisi dengeli mi değil mi? En önemlisi haber fotoğrafçısı “o an”, bir başka ifade ile “kritik an”ı yakalayabilmiş mi? Fotoğraf altyazısı doğru ve etkili yazılmış mı? Bunlar ciddi fotoğraf bilgisi gerektirir. Haber editörlerinin sözcük ve imlâ işaretleri ile yarattıkları ya da değerlendirdikleri yazılı metinler gibi fotoğrafın da kendine göre bir dili ve kompozisyon ilkeleri vardır. Bu hataları mutlaka birinin düzeltilmesi ve yayınına karar vermesi gerekir. Gazetelerde net fotoğraflar istenir ancak bazen teleobjektifle yakalanan görüntüler flu olabilir. O fotoğrafı kullanıp kullanmama, flu olmasına karşın yaratacağı etki, bunlar hep ayrı bir dilin anlamıdır. Nasıl ki bazen devrik cümleler etkili olabilirse bazen de flu görüntüler net olana göre daha etkileyici olabilir. Sonuçta fotoğraf editörü fotoğraf üzerinde sayısal ortamda kompozisyonu mu kadrajlayarak düzelterek yoksa çekim hatalarını mı düzelterek yoksa her ikisini mi yapacak? Bunları yaparken etik nerede yer alacak? İşte tüm bunlar belirli bir meslek deneyimi ve bilgi birikimi gerektirir.

Kuşkusuz bu sorular bir fotoğrafı okurken sorulması gereken tüm sorular değil. Sorularımızı sonsuz sayıda çoğaltabiliriz. Çünkü fotoğraflar masum değildir,

deklanşöre basıldığı an kurgu, dolayısı ile manipülasyon başlar. Günümüzde artık görünenin arkasında çok daha fazla şeylerin (ideoloji, dezenformasyon*) bulunduğunu bilmekteyiz.

2. Haber Fotoğrafı

Haber fotoğraflarının günümüzde gazeteler için vazgeçilmez unsurlar olduklarını, öyle ki artık fotoğrafların gazetelerin “olmazsa olmazı” olduklarını bilinmektedir. Fotoğraflar bir yandan gazete sayfasının estetiğini sağlamakta, öte yandan haber içeriğini desteklemekte ama her şeyin ötesinde haberin doğruluğunun bir kanıtı olmakta ya da olduğu varsayılmaktadır. Ancak günümüzde haberin gerçekliği, fotoğrafının ya da görüntüsünün insanları ne kadar etkilediğiyle ölçülmektedir.

Gazetenin temel üç görsel ögesi vardır. Bunlar yazı, fotoğraf, illüstrasyon/grafiktir. Haber fotoğrafçılarının bulunmadığı ya da olay anının tespit edilemediği anlarda olaylar illüstrasyonlarla (çizim) anlatılır. Genellikle sıradan insanların başına gelen olaylar bu teknikle görselleştirilir. Çünkü her sıradan insanın peşinde bir haber fotoğrafçısı bulunmaz. Ani gelişen ve çok sıradışı olan haberler fotoğrafı olmadığında çizimle yani illüstrasyonla verilir. Örneğin intihar eden bir insanın, hapisaneden tünel kazıp kaçan mahkûmların ya da olağanüstü bir kaza (bu da olmaz ki dedirten) haberi çizimle verilir. Aynı şekilde gazetelerin ekonomi sayfaları da paragraflarca anlatılabilecek birtakım haber ve mesajları pasta ya da çubuk grafikler kullanarak aktarmayı tercih eder. Kısaca okura metnin yanında mutlaka bir “görsel malzeme” sunulur. Çünkü okur, görsel malzeme ile desteklenen haberi daha kolay ve daha hızlı algılar.

Ancak konumuz olan fotoğrafa dönersek; Genel olarak gazetecilikte ana malzemenin yazı olduğu, fotoğrafın ise yazıyı destekleyici bir unsur olduğu söylenir. Oysa günümüz popüler basınına şöyle bir baktığımızda ana malzeme olarak karşımıza “fotoğraf” çıkmakta ve yazı ise fotoğrafı destekleyici bir öge olarak yer almaktadır. Kısacası artık fotoğraf yazıyı değil; yazı fotoğrafı desteklemektedir. Çünkü gazetelerde ilk önce dikkat çeken ve okunan fotoğraftır. Gazeteyi taşıyan fotoğraftır. Rahatlıkla Resmî Gazete'nin dışında fotoğrafsız her hangi bir gazete bulunmadığını söyleyebiliriz.

Martin Lester 1988 yılında yazdığı kitabında bir araştırma sonucunu açıklamış. Buna göre; gazeteler en çok birinci sayfalarında görsel öge olarak fotoğraf kullanılmaktadırlar. Lester “fotoğraflar gazetelerin içindeki haberlerin reklamını yapar” diyerek bu saptamayı açıklamıştır (Aktaran: Arıcan, 2012: 44)

Amerikalı araştırmacılar Garcia ve Stark 1998 yılında 90 okur üzerinde bir araştırma yaparlar. Okurların gerçekte okumadıklarını sayfa üzerinde göz gezdirdiklerini, göz taramasını bırakıp okumaya başladıkları noktaya “giriş noktası”

* Dezenformasyon kasten yapılan yanıltıcı haberdir. Bilginin çarpıtılarak haberin gerilim yaratmasıdır.

adını vermişlerdir. Çalışmada genellikle giriş noktasının fotoğraf, sonrasında başlık ya da başka bir fotoğraf olduğunu gözlemlemişlerdir. Hansen, Copenhagen Det Fri Aktuelt Gazetesinin 12 okuruyla gerçekleştirdiği çalışmada da onların önce fotoğrafa sonra ikon ve grafiklere baktıklarını belirlemiştir.(Onursoy, Kılıç, Er, 2010: 79-80.)

Günümüzde haberin değeri, haber fotoğrafçısının kurumuna getirdiği fotoğrafla birlikte artar, azalır ya da haber hepten kullanılma şansını yitirebilir. Bu durum sadece popüler basına özgü bir durum değil aslında. Ciddi fikir gazetelerinde bile, iyi fotoğrafla desteklenmiş bir haber, gazetenin baş sayfasında yer alabilirken fotoğrafsız bir haber gazetenin arka sayfalarına bir yerlere itilir ya da hiç kullanılmaz. İşte bu nedenle haberi destekleyen fotoğrafın da tıpkı haber metni gibi ciddiyetle ele alınması gerekir.

Yerli-yabancı çok sayıda haber ve fotoğraf ajanslarından, gazetelerin kendi üretici kadrolarından ve hatta amatör fotoğrafçıların gönderdiği sayısız fotoğraf, her gün, her saat, her dakika gazetelerin yazı işlerine ulaşır. Bu fotoğraflar “fotoğraf editörleri” tarafından değerlendirilir ve yayınlanacak kare ya da kareler bu kişiler tarafından belirlenir. Yani “seçilir”. Gazetecilik mesleğinde “seçmek” kavramı en önemli, en büyüğü kelimedir. Bu noktada bir haber tanımı yapmak gerekirse; Haber; kuralına (etiğine) uygun ya da değil okura/izleyiciye birileri (gazeteci, haberci, köşe yazarı, haber fotoğrafçısı, editör, fotoğraf editörü vs.) tarafından seçilen (sınırsız kelime ya da görüntü fırsatları arasından) ve iletilen mesajdır ve hatta imajdır (Soygüder, 2003: 48). Haber fotoğrafçısının görüp de seçtiklerinin arasından fotoğraf editörü tekrar seçer. Sözelimi ya üç kareden birini ya da aynı kare içinden kadrajlama yolu ile yeni bir kare çıkarır. Son karar fotoğraf editörünün seçtiğidir.

3. Fotoğraf Editörü

Editörler, gazetelerin eşik bekçileri, gündem belirleyicileridir. Muhabirlerden ve diğer haber kaynaklarından toplanan haberler, editörler tarafından okur kitlesinin ilgisi ve yayın kuruluşunun politikası doğrultusunda önem sırasına konur. Böylece her gün bazı haberler gazete sayfalarında çeşitli boyutlarda yer alırken, bazı haberlerse gazete sayfalarında yer almaz. İşte bu kararı veren kişiler editörlerdir. Kısaca editörler toplanan haberleri, nitelikleri ve önemleri doğrultusunda değerlendiren kişilerdir (Arıcan, 2001: 98.)

Haber editörlerinin gerçekleştirmiş olduğu bu çabanın aynısını fotoğraf editörleri de gerçekleştirmektedir. Ancak görüldüğü gibi her iki alan ayrı anlatım dilini (biri yazıyı; diğeri fotoğrafı) kullanır. İşte bu yüzden, bu dilleri çözümleyen, değerlendiren, düzelten ve sonuçta yayınına karar veren kişilerin de farklı bilgilerle donatılmış, alanlarında uzman kişiler olması gerekir.

Batılı ülkelerde gazete ve dergilerin birden çok fotoğraf editörü bulunmaktadır. Örneğin 48 sayfalık Time Dergisi'nde dokuz fotoğraf editörü çalışmaktadır. Türk basınındaki duruma gelince;

Yerel gazetelerde ve ihtisas gazetelerinde fotoğraf editörü istihdam edilmemektedir. Bu kurumlarda fotoğrafı değerlendirenler ve sayfaya girecek fotoğrafı seçenler ya sayfa sekreterleri ya da haber müdürleridir. Hatta bazı gazetelerde yazılı metinleri kontrol eden ve karar veren haber editörleri aynı zamanda fotoğraf editörlüğü de yapmaktadır. Yayınlanacak haber fotoğrafları üzerinde karar vermenin uzmanlık isteyen bir konu olduğu dikkate alındığında, bu uygulamanın önemli bir hata ve eksiklik olduğu söylenebilir. Türkiye'de otuz sekiz adet gazete yayınlanmakta ve dağıtılmaktadır. Ancak buna rağmen 7-8 tane fotoğraf editörü görev yapmaktadır. Bu ciddi bir eksiklik. Bir parantez açarak bu kişilerin isimlerini vermek gerekirse: Kutup DALGAKIRAN Sabah Gazetesi Fotoğraf Editörü, Gürsel ESER Anadolu Ajansı Fotoğraf Haberleri Müdürü, Burhan ÖZBİLİCİ Associated Pres Türkiye Fotoğraf Editörü, Koray PEKÖZKAY Hürriyet Gazetesi Fotoğraf Editörü, Fatih SARIBAŞ Habertürk Gazetesi Fotoğraf Editörü, Selahattin SEVİ, Zaman Gazetesi Fotoğraf Editörü, Murad SEZER Reuters Türkiye Fotoğraf Editörü, Yurttaş TÜMER Milliyet Gazetesi Fotoğraf Editörü, Türkiye Foto Muhabirleri Derneği Başkanı Rıza Özel.

Fotoğraf editörlerinin, okuru fotoğrafla bilgilendirmenin yanında, fotoğrafın bir yayın organına sağladığı görsel katkıyı da göz önünde bulundurup, fotoğraflarla yayını daha etkili ve görsel olarak daha çekici bir duruma getirmesi beklenir. Bu nedenle fotoğraf editörleri, fotoğrafları görsel açıdan da çekici hale getirmek için çabalar. Amaçları haberi en etkili biçimde sunmaktır. Gazetenin görsel yapısını kuran sayfa düzeni yönetmenleriyle birlikte çalışarak seçilen fotoğrafların sayfa içinde konumlandırılması ve boyutlandırılması konularında, en doğru seçimin yapılmasına çaba harcamalıdır. Çünkü fotoğraflar bir gazetenin en etkili silâhlarıdır ve doğru kullanıldıklarında etkisi de artacaktır. (Arıcan, M.Z., 2001:101)

Anadolu Ajansı Fotoğraf editörü Abdurrahman Antakyalı 2006 yılında Konya'da düzenlenen XIII. Medya Eğitim Semineri'nde "Basın Fotoğrafçılığı" konulu sunumunda "fotoğraf editörlüğü" kurumundan söz etmiştir. Antakyalı, fotoğrafı çekmekten öte "değerlendirme"nin yetenek gerektirdiğini, fotoğraf editörünün konuyu çok iyi algılaması ve duygusal davranmaması gerektiğini vurgulayarak şöyle devam eder. "... Fotoğrafı çeken kişi fotoğraflarına karşı duygusal davranabilir. O kareyi yakalamaya çalışırken bir ağaca tırmanmış, pantolonu yırtılmış, omzu ağrımış olabilir. Bu nedenle de o fotoğrafı biricik ve çok değerli görüp, objektif seçim yapamayabilir. Biz editörler gelen fotoğraflara baktığımızda bunları onun gördüğü gibi değil tam tersine çok sıradan bulabiliriz. Neden seçmediğimizi haber fotoğrafçısına anlatmamız ve onu ikna etmemiz gerekir." Antakyalı, fotoğraf editörünün fotoğrafı seçerken fotoğrafın içeriğine, estetik değerine, teknik özelliklerine ve etik olup olmadığına baktığını; içeriğine ilişkin en önemli şeyin

“habere uygunluk” ve “anlatımda canlılık” olduğunu belirtir. (Antakyalı, <http://fotografcilik.biz/basin-fotografciligi/>, 2012)

Mario Garcia, fotoğraf editörünün basın fotoğrafçılarından gazete sayfasında kullanılmak üzere bir haberle ilgili olarak beş farklı fotoğraf istemesi gerektiğini savunur. Bunlar: (Aktaran: Arıcan, 2012:52)

1. Sayfada büyük kullanılmak üzere olayı bütün hatlarıyla gösteren bir fotoğraf
2. Bir detay fotoğrafı (olaydan ya da sahneden öykünün tümünü temsil eden bir detay).
3. Yatay bir fotoğraf (Okurun ilgisini soldan sağa doğru yönlendirir)
4. Dikey bir fotoğraf (okurun ilgisini yukarıdan aşağıya doğru yönlendirir)
5. Değişik bir bakış açısı. Bu fotoğraf ismarlanmaz ancak foto muhabirinin yeteneği doğrultusunda diğer basılı medyaya üstünlük sağlamak amacıyla öykünün farklı bir boyutta algılanmasını sağlayacak farklı bir fotoğraf.

Bu fotoğraflar fotoğraf editörünün yanı sıra sayfa düzenini yapan kişiye de (sayfa sekreteri) sayfa tasarımı yapabilmesi için fırsat verecektir. Fotoğrafların teknik hataları yoksa sayfa sekreteri fotoğrafı istediği gibi kullanabilir.

Özellikle foto muhabirliğinde arayış genelde konuyu kapsayan tek bir güçlü görüntü üzerinedir. Fotoğrafçı olarak bir şey size güçlü şekilde bariz ve çarpıcı geldiğinde fotoğraf editörü ve okuyucuya da aynı şekilde gelecek demektir. Life Dergisi bu anlayışın ve kültürün en önemli parçasıdır (Freeman, 2011: 140).

Fotoğraf editörü fotoğrafları değerlendirip seçerken aşağıdaki görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurarak çalışması gerekmektedir.

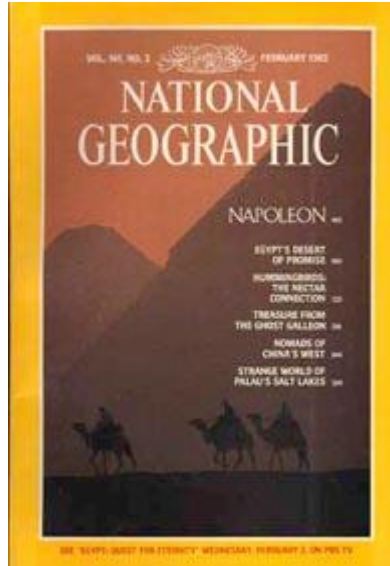
3.1. Teknik hataların düzeltilerek yayına karar verir

Haber fotoğrafçıları çektikleri görüntüye ilk müdahaleyi makine üzerinde kendileri yaparlar. Çekilen fotoğrafın odak uzaklığı ile dijital fotoğraf makinesi üzerinde oynanabilir. Sözelimi çekilen fotoğrafın odak uzaklığını dar açığa düşürerek konuyu kendinize yaklaştırıp, kareyi daha sadeleştirmek mümkündür. Onun ötesinde gereken değiştirme ya da düzeltmeler için haber fotoğrafı yine mutlaka dijital fotoğraf makinesinden bilgisayara aktarılır. Dizgiye girmeden önce sayısal ortamda gerekli tüm düzeltmeler yapılır. Sayısal teknoloji ile birlikte haber fotoğrafçıları sayısız avantaj elde etmiştir. Çekim sonucunu anında görüp pozlama kontrollerini yapabilmekte, farklı ISO değerlerinde aynı anda çalışabilmekte ve dolayısıyla daha yaratıcı işler ortaya çıkarabilmektedirler.

Renkle ilgili olarak photoshop programında genellikle renk dengesi (color balance) ile renk/doygunluk (hue/saturation) ile ve parlaklık/kontrast (brightness/contrast) ile oynanır (Zuckerman, 2004: 144). Sözelimi haber fotoğrafı az pozlanmıştır, gereken ışığı bu program ile ekleyebiliriz. Çekilen fotoğrafta renkler doymuş, özellikle renkli fotoğrafa önem veren popüler gazeteler gereken doymuş rengi bu programla sağlayabilirler. Fotoğraf çok mu parlak, muhabir kontrastlığı yakalayamamış mı? Bunlar photoshopla çözülecek problemlerdir.

Görüntünün açısı ya da rengiyle oynamak genel olarak masumane bir müdahale olarak görünür. Burada yapılan sadece fotoğrafın kalitesini arttırmaktır. Fotoğrafa yeni imgeler ekleyip çıkarmadıkça etik anlamda bir sorun yaşanmayacağı sanılır. Fakat bazen bu masumane çabaların etik sorunlara yol açtığı da görülmüştür. National Geographic 1982 yılının Şubat ayı kapağına Mısır piramitlerini yerleştirir. Fotoğrafçı kuruma paralel kadrajla çekilen fotoğrafı getirir. Bu şekilde fotoğraf kapağa sığmaz. Fotoğraf bilgisayar ortamına aktarılır ve dik kadrage dönüştürülür. Bu sefer piramitler birbirine yaklaşır. Gerçekleşemeyecek bir durum, bilgisayar ortamında gerçekleşir. Fotoğrafı dikkatlice okuyan gözler yapılan müdahaleyi anlar ve okur kendini aldatılmış hiseder. Bu kapaktan sonra National Geographic bundan böyle dijital müdahalenin kullanılmayacağını beyan eder NPPA (Ulusal Basın Fotoğrafçıları Örgütü)'in web sitesinde John Long bu fotoğrafı değerlendirirken şöyle yazar: (Semiz, U.K., <http://www.fmd.org.tr/etik/etik.htm>).

“ Beğeni konularının ömrü oldukça kısadır. Oysa ahlaki konular sonsuza kadar devam eder. İşte bu nedenle aradan 30 yıl geçse de bu hata halâ konuşulmaktadır.”

Fotoğraf 1: National Geographic, Şubat 1982.

Renk üzerinde yapılan ve sonuçta etik tartışmalara yol açan müdahale Time dergisinin 1994 yılındaki kapağında kullandığı, iyice karartılmış O.J.Simpson fotoğrafıdır. Bu fotoğrafla ilgili olarak John Long'un NPPA sitesinde yayınlanan yazısına göre Time dergisinin fotoğraf editörü yayınına karar verdiği bu fotoğraf nedeni ile ırkçılıkla suçlanmıştır (Semiz, U.K., <http://www.fmd.org.tr/etik/etik.htm>). Time dergisi fotoğrafı kötü bir görünüş yaratarak karartmıştır. Simson'un suçu olduğuna karar vererek, mahkum numaralarını fotoğrafın altına yerleştirerek onu dava sonuçlanmadan suçlu olarak göstermiştir. Dergi ırkçılıkla suçlanınca editör "polis fotoğrafının sertliği, amansız parlak ışık, Simson'un yüzündeki birkaç günlük sakal düzeltildi. Onu trajik bir ikon haline getirdik" der. Bir başka ifade ile onu olmasını istedikleri şekle dönüştürmüşlerdir.

COVER CONTROVERSY NOT NEW. *It's been more than ten years since Time admitted that it darkened the police booking mugshot of O.J. Simpson on its June 27, 1994, cover, while Newsweek ran the unaltered photograph.*

Fotoğraf 2: Time, Aralık 1994.

Gazeteler kendi ideolojileri doğrultusunda haber fotoğrafını zenginleştirmek, sayısal olarak az olan toplulukları çoğaltmak için sık sık "klonlama" tekniğine başvurmaktadırlar. Fakat bu farkedildiğinde (ki dikkatli bir çift göz bunu hemen farkedebilir) o haber ve gazete hakkında günlerce olumsuz yorumlar birbirini takip eder.

9 Mart 2009'da Hürriyet Gazetesi "AKP Mitingine Photoshoplu Klonlama" manşeti ile bir haber yayınladı. Buna göre:

AKP Manisa İl Başkanlığı'nın, MHP'nin mitingine katılımın az olduğu iddiasıyla yaptığı basın açıklamasında sunduğu kendi mitinglerindeki kalabalığı gösteren fotoğraflarında photoshop hilesi ortaya çıktı. MHP lideri Devlet Bahçeli'nin

7 Mart'taki Manisa mitingini tamamlamasından yaklaşık 2 saat sonra AKP İl Başkanlığı'ndan basın bürolarına, 'Boylarının ölçüsünü aldılar' başlıklı bir açıklama geçildi. İl Başkanı Mustafa Uyumaz imzalı açıklamada, "AKP mitinginde alan tıklım tıklım dolu olmasına rağmen 20 bin kişi olduğunu iddia edenler kendi mitinglerini de gördüler. Kendi mitinglerinde 5 bin kişi bile yoktu" denildi. Fotoğrafların sol alt köşesindeki kalabalıkta benzer insanların dizili olduğu, aynı kıyafetli kopya insanların bulunduğu fark edildi. MHP İl Başkanı Mesut Bayram Laçalar, "AKP, mitingte olmayan insanları çoğaltmış, boş yerleri bilgisayar yardımıyla doldurarak insanları kandırmaya çalışmıştır. Bu nasıl ak siyaset?" tepkisi gösterdi.

Fotoğraf 3: Manisa Klonları 9 Mart 2009, Hürriyet.

Başka bir örnek İspanya ise liginden, boş tribünler klonlama yöntemiyle dolu gösterilmiştir.

(http://www.photoshopmagazin.com/dergi/2010/07/hep_destek_tam_destek.html)

Fotoğraf 4: İspanya liginden klonlama haber fotoğrafı

Magazin basınında yer alan ünlülerin fotoğraflarında gençleştirme, daha zayıf, daha kaslı gösterme gibi estetik nedenlerle photoshoplara sıkça başvurulmaktadır. Bu teknoloji sayesinde bizler yaşlanır ve şişmanlarken ünlüler hep genç, zayıf ve kaslı kalmaktadır. Fotoğraf editörleri masalarına gelen yayınlanacak fotoğrafın son halini çok iyi kontrol etmeli, bunca dijital olanaklara rağmen hatalı fotoğraflarla piyasaya çıkmak gerçekten büyük bir yanlış ve sorumsuzluktur.

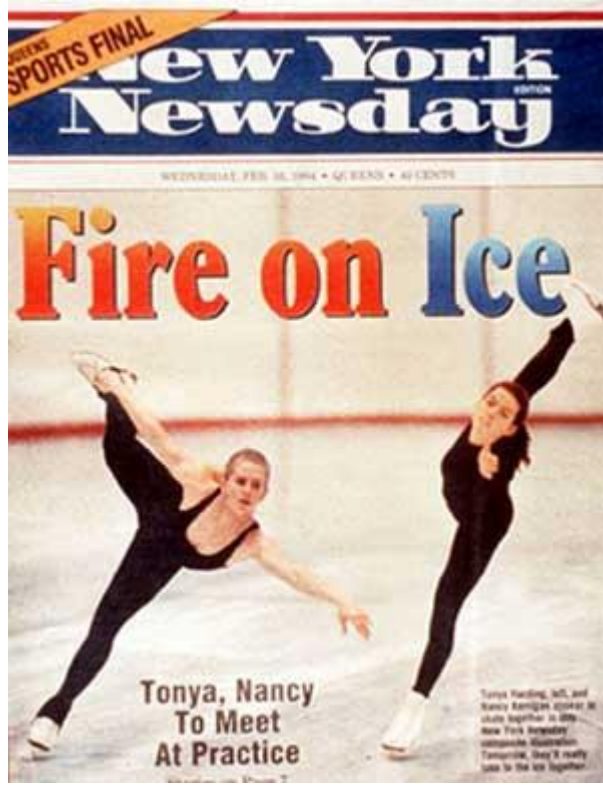

Fotoğraf 5: “Yok Böyle Photoshop Hatası”, Vogue Dergisi, Ekim 2011.

Yukarıdaki photoshop kazası Vogue dergisinin Rusya edisyonu için kamera karşına geçen Adam Levine'nin başına geldi. Ünlü Maroon5 grubunun solisti Adam Levine ile kız arkadaşının yer aldığı fotoğraflarda photoshopla yapılan düzeltmeler abartıya kaçmış. Levine'nin bel kısmı, kız arkadaşının bacağına arkasında tamamen silinerek öylece unutulmuş.

Dijital müdahaleye bir başka örnek ise Newsday Gazetesinin ön sayfasında, Olimpik Artistik Patinaj dalında ezeli rakipler olan Tonya Harding ve Nancy Kerrigan'ın o gün olması gereken buluşmaları, fotoğrafı çekilmiş ve çoktan ertesi gün

olmuş gibi gösterilmişti. İki sporcunun nasıl “birlikte kayıyormuş gibi” birleştirildiğini ufak puntolarla anlatan 16 Şubat 1994 tarihli gazetenin manşeti şöyle: “Buzda Ateş, Tonya ve Nancy Antremanda Buluşacak”. Fotoğrafik zaman, gözlemci ve nesnesi arasındaki ayrıcalıklı karşılaşmanın sabitlenmiş anı olmaktan çıkıp tekrar inşa ediliyor. Şaşırtıcı olmayacak bir şekilde fotoğrafçının rolü daha az önemli hale geliyor (Ritchin, 2012:28). Fotoğraf editörünün kararıyla iki arşiv fotoğraf birleştirilip vitrin sayfaya yerleştirilebiliyor.

Fotoğraf 6: New York Newsday, 16 Şubat 1994, vitrin sayfa.

3.2. Fotoğraf altyazısının önemi ve sorumluluğu

Fotoğraf seçimi, fotoğraf editörünün en önemli işlevi, aynı zamanda da haber fotoğrafını gerçek değerine ulaşabilmesini sağlayan en önemli aşamadır. Çünkü çekilen her haber fotoğrafı, yayınlanma amacıyla çekilir. Ancak, bir habere ilişkin gelen onlarca fotoğraftan ancak biri ya da birkaçı yayınlanmaya değer görülür. Fotoğraf editörü, uyguladığı belirli ölçütler ışığında bazı fotoğrafları yayınlamak üzere seçer, diğerlerini ise reddeder. Ne yaparsa yapsın tek bir amacı vardır. O da “okurun ilgisini haber fotoğrafı üzerine toplamak” tır.

Bu bazen karede fotoğrafın açıklamak istediği fikri vurgulamak için, bazen haber fotoğrafçısının fotoğrafı çekerken eleyemediği görüntüyü fotoğraf karesinden

çıkarmak için, bazen teknik hataları telâfi etmek için, bazen fotoğrafı gazetenin ideolojisine uydurmak için, bazense tamamen etik dışı bir eylemle var olmayan görüntüleri eklemek veya var olan görüntüleri çıkarmak için yapılabilir. Sebep ne olursa olsun amaç kesinlikle okuru etkilemektir. Liberal-çoğulcu sistemde gazetenin tek hedefinin kâr elde etmek olduğunu unutmamak gerekir.

Bir haberin makro yapısı denildiğinde; olayların çerçeveleme biçimleri ve dili kastedilir. Diğer bir deyişle, haber metinleri, başlıkları, spotları, yazarın imzası, haber metninin dili, metni oluşturan cümleleri, sentaksı (söz dizimi), sözcükleri, fotoğrafları, fotoğraf altı yazısı, grafikleri, illüstrasyonu ve karikatürleri vb. unsurları anlaşılır.

Bildiğimiz, üzerinde çalıştığımız, analiz ve çözümlemeler yaptığımız, öğrendiğimiz ve öğrettiğimiz habere dair her şey haber fotoğrafı için de geçerlidir. Haber fotoğrafının da güncel ve ilginç olması, habere konu olacak olayın objektif ve gerçeğe uygun biçimde görüntülenmesi gerekir. Haber fotoğrafçısı çekimini tarafsızca gerçekleştirmeli, kareye gerçekdışı görüntüler ekleyip çıkartmamalıdır. Fotoğraf sade ve belirgin olmalı ilk bakışta ana öğe anlaşılmalı. Okuyucu, fotoğrafa baktığında haber hakkında bilgi sahibi olabilmeli. Bir haber metninin 5N+1K temel sorularına cevap vermesi gerekirken, bir haber fotoğrafının da bu sorulara görsel anlamda cevap vermesi beklenir. Haber fotoğrafının aktaramadığı Neden/Niçin? Soruları ise okuyucuyu haber metnini ve fotoğraf alt yazısını okumaya yönlendirir.

Roland Barthes, anlatının, kurmaca veya gerçek olayları bir öykü haline getirerek aktarma sanatı olduğunu ifade eder. Anlatının dayanağı, eklemeli dil (sözlü ya da yazılı), görüntü (durağan ya da hareketli), el-kol-baş hareketi ve bütün bu tözlerin düzenli bir karışımından oluşabildiğini belirtir. Söylence, fablada, masalda, öyküde, destanda pandomimde, tabloda, vitrayda, sinemada, çizgi resimde, gazete haberinde, konuşmada anlatı hep vardır (Barthes, 1988: 7) . Anlatı ise bir metindir.

“Metin”, çözümlenmek üzere ele alınan her şeydir (Parsa S.,Parsa A., 2002:21). Sadece cümlelerden kurulu yazılı eserlerin dışında bir filmin sahnesi, bir tiyatro perdesi, bir sinema afişi, bir kitap kapağı, bir ürünün ambalajı, bir beste, resim, heykel, fotoğraf ve tabii ki haber metni ve haber fotoğrafı. Bunların her biri metindir ve bu örnekleri çoğaltmak da mümkündür. Kısaca herhangi bir yazılı haber metni gibi (örneğin köşe yazısı) Haber fotoğrafı ve ona bağlı olan fotoğraf alt yazısı (lejan) da birer metindir.

Fotoğraf alt yazısı, dikkat çeken bir fotoğrafın altındaysa, büyük bir olasılıkla başlıklardan da önce okunan ilk metindir. Bu nedenle fotoğraf altı yazısını kaleme alırken titiz davranmak gerekir.

Fotoğrafta görünenler daha açık ve detaylı biçimde fotoğraf altında sunulur. Ama bu öyle yapılmalıdır ki okuru meraklandırmalı ve hem sunduğu kısa bilgi ile okuru yeterince bilgilendirmeli hem de haber metnini okumaya yönlendirmelidir. Alt yazıda kesin bilgiler yer almalıdır. Yer, tarih, isim gibi. Kesinlikle fotoğraf alt

yazısında yorum yapılmamalıdır. Habere ait arşiv bir fotoğraf kullanılmışsa bunu fotoğraf altında mutlaka belirtmek gerekir (Schneider, Raue, 2000,:39).

Fotoğraf altyazısı üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur. Çünkü fotoğraf altyazısı ile görüntüler (imgeler) rahatlıkla manipüle edilebilir. Bir altyazı fotoğrafın etkisini olduğu gibi değiştirebilir. Ağlayan bir kadın fotoğrafını örnek vermek gerekirse; bu fotoğrafın altına “Kapkaççıların saldırısına uğrayan kadın”, “Üç kişinin tecavüzüne uğradı”, “Trafik canavarı! Çarptığı yaya oracıkta öldü” ya da “Kızını trafik kazasında kaybetti” bu ifadelerin her biri fotoğrafın anlamı ve değeri değiştirir. Okur, altyazıya göre manipüle olur.

Fotoğraf altyazısı, “fotoğraf editörü”nü “fotoğraf şefi”nden ayıran en temel özelliktir. Yani fotoğraf editörü fotoğraf alt yazısı yazar veya ne yazılacağına karar verir. Ancak fotoğraf şefi sadece fotoğrafı seçer. Magnum Fotoğraf Ajansı'nın editörlerinin seçip gönderdiği fotoğrafların altında yer alan yazılara hiçbir kurum itiraz etmeden kullanırdı. Türk basınında fotoğraf editörü olmadığı için fotoğraf alt yazılarında da ciddi hatalar yapılmaktadır. Bu yazılara çoğu zaman yazı işleri müdürü ya da haber müdürleri karar vermektedir. Oysa lejant, yani fotoğraf alt yazısı fotoğrafın bir parçası ve onun sesidir.

“...Bu fotoğraf da tüm fotoğraflar gibi fiziksel olarak dilsizdir. Altına yazılan yazının ağzından konuşur. Sözcükler fotoğraflardan daha yüksek sesle konuşurlar. Altyazılar gözlerimizin kanıtını ayaklar altında çiğneme eğilimindedirler. Ancak hiçbir altyazı bir fotoğrafın anlamını kalıcı biçimde sınırlayamaz ya da sağlama bağlayamaz. Ahlakçıların bir fotoğraftan talep ettikleri şey, aslında bir fotoğrafın asla yapamayacağı şeydir-konuşmak. Eksik olan bu ses, altyazıdır ve onun hakikati söylemesi için konuşması beklenir. Ancak tümüyle doğru olan bir altyazı bile, altına ilişitirildiği fotoğrafın yalnızca onu zorunlu olarak sınırlayıcı bir yorumudur. Ve altyazı eldiveni öylesine kolay giyilip çıkarılır ki...”(Sontag, 1999:128)

New York Times'da altyazı yazma kılavuzundaki bilgiler şöyledir: Fotoğrafta açık olandan bahsetmeyin, taraf tutmayın, manşet gibi asgariye inmiş dilden kaçınin; altyazı ve diğer unsurların ilintili olmasına dikkat edin; tekrardan kaçınin; yer belirtmeyi unutmayın; alıntılar iyi altyazı malzemesidir” (Aktaran:Türker,2006:65)

Habere gidip fotoğrafını çeken haber fotoğrafçısı günümüzde aynı zamanda altyazısını da yazar. Fakat gazetede fotoğraf seçiminden sorumlu olan fotoğraf editörü bu yazının fotoğrafa uygunluğunu, doğru yazılıp yazılmadığını, çarpıcı bir dil kullanılabilirliği ihtimalini düşünerek son kontrolleri yapması ve ondan sonra yayına karar vermesi gerekmektedir.

3.3. Fotoğraf seçiminde etik sorumluluk

Okurun ilgisini haber fotoğrafının üzerine toplamaya çalışan fotoğraf editörleri, gazeteye girecek fotoğrafı seçerken etik ilke ve değerleri de göz önünde bulundurmaları gerekir.

Haber fotoğrafı teknik ve içerik olarak değerlendirilebildiği gibi bu işlemler özellikle gerçeği saptırmak için de yapılabilir. O halde editörler güzel bir kare için olduğu kadar gazete politikasına uygun bir kare için de kadraj yaparak, karelere müdahale edebilirler.

Yayınlanacak fotoğrafın etik değeri sadece onu çeken fotoğrafçıya değil aynı zamanda yayınlanmasına karar veren editöre de bağlıdır. Doğru kareyi yayınlamak ya da yanlış kareyi yayınlamamak için fotoğraf editörünün ve haber fotoğrafçısının etik sorumluluğunun gelişmiş olması gerekir.

İyi haber fotoğrafı yaşanan anın bir parçası olarak okuru heyecanlandırmalıdır. Kullanılan fotoğraflarda “hareket” çok önemlidir. Hareketi yansıtan fotoğraflar okurun ilgisini çeker. Sözelimi magazin haberciliğinde teleobjektifle yakalanan görüntüler en çok ilgi çeken fotoğraflardır. Bunlar okurun röntgenleme duygularını tatmin eder ve heyecan uyandırır. Böylesi fotoğraflar okur tarafından daha gerçekçi olarak algılanır. Bu da fotoğrafın ilgisini artırır. Okur gizli çekimlerden hoşlanır. Bu tür fotoğrafların çok kaliteli, net olması önemli değildir. Hatta flu fotoğraflar daha çok ilgi uyandırır bile denebilir.

Heyecan uyandıran fotoğraflar daima en çok tüketilen fotoğraflardır. Dramatik açılar, çerçeveleme ve aydınlatma fotoğrafın etkisini artırır ve okurun ilgisini çeker. Haber fotoğrafları okurların dikkatini çektiği gibi kamuoyu da yaratan en etkin iletişim araçlarından biridir. Fotoğrafın biçimi çerçevelemesi eğer kötü ise içerik ne kadar önemli olursa olsun o fotoğraf okurun ilgisini çekmez, dolayısı ile oluşması istenen ya da beklenen ilgi, yanlış seçilen ya da değerlendirilen bir fotoğraf yüzünden oluşmayabilir.

Fotoğraf 7: Svyatoslav Sheremet, Forum Birliği Başkanı, 21 Mayıs 2012, Eşcinsel Lidere Meydan Dayağı (Dış Basın)

“Şiddet” görüntülerinin yayınlanması evrensel düzeyde etik ilkelere aykırı görüntülerdir. Bu konu, hem ülkelerin kendi iç yasal düzenlemeleriyle hem de uluslararası anlaşmalarla düzenlenmiştir. Ancak gerek Türk Basını gerekse dış basında gün geçmiyor ki bu ilkeye aykırı haber fotoğrafı yayınlanmasın. Sözelimi yukarıdaki fotoğraf: Ukrayna basını, 21 Mayıs 2012 sabahı gazetelerinde bu görüntüye yer verdi. Kiev’de Gay Forum Birliği’nin Başkanı Svyatoslav Sheremet, eşcinsel olduğu ve “cinsel tercih özgürlüğünü” savunduğu için bir grup tarafından acımasızca dövüldü. Yukarıdaki fotoğrafın dışında Shemet’in kanlı, yaralı yüzünü ve vücudunu gösteren de birçok fotoğraf yer almıştır. <http://www.rferl.org/content/beaten-ukrainian-gay-activist-unbowed-photo/24591262.html>)

Gazetecilik mesleğinde etik değerlerdeki erozyonun asıl kaynağının gazetecilerin bireysel karakterleri olmadığını yapılan araştırmalar ve medyadaki uygulamalar ortaya koymuştur. Nasıl genel olarak ahlâk her ülkenin kültürünün ve toplumsal yapısının ürünü ise, gazetecilik etiği açısından mevcut durum da bütünüyle iletişim sisteminin yapısından kaynaklanan bir sorundur.

Liberal teori medyayı devletin kontrol ve baskısından kurtaracak ve gerekli özgürlüğü sağlayacak tek şeyin “pazar” olduğunu ileri sürer. Ülkemiz tam anlamıyla liberal-çoğulcu teoriye uygun bir medya sistemini uygulamaktadır. Doğan Tılıç,

yaptığı çalışmada gazetecilerin gözüyle mesleği tüm boyutlarıyla irdeleyerek liberal-çoğulcu iletişim kuramını sorgulamış, bu çerçevede hakîm liberal çoğulcu yaklaşımın ve onun varsayımlarının gazetecilerin tanımladığı gerçekle uyuşup uyuşmadığını saptamaya çalışmıştır. Sonuçta liberal-çoğulcu kuramlar, çarpılmamış haberi doğruya eşitleyip, nesnellik, tarafsızlık, dengeli haber gibi kavramları kutsarken çalışan gazetecilerin tümü için pratikte bu kavramların karşılığı olmadığını, bunların sadece teorik kurgular olduğunu ifade eder (Tılıç, 1998:363).

Liberal çoğulcu medya sisteminde bir haber fotoğrafının, onu destekleyen fotoğraf altı yazısının, metnin ve manşetin anlamı çoğu zaman medya patronunun maddi ya da manevi çıkarlarıyla yakından ilişkilidir. Bunu gözetenler ise editörlerdir. Haber fotoğrafçıları fotoğraflarını çekerken çalıştıkları kurumun çizgisini göz önünde bulundurmaları zorundadır. Bu yüzden her şeyden çok fotoğraf editörlerinden gelebilecek tepkileri öngörerek fotoğraflarını çekerler.

Liberal-çoğulcu yaklaşım gazeteciliğin bir etik kurallar bütünü olduğunu belirtir. Günümüzde sorumlu yayıncılık anlayışına dayalı basın politikası geçerlidir. “Sosyal sorumluluk kuramı”na göre gazeteciler vatandaşlara doğruyu aktarmalı ve onları doğru olarak bilgilendirmelidir. Peki bu kuram işliyor mu? Gazeteler yüzeysel olarak bile incelendiğinde bu soruya olumlu yanıt verilmesinin imkânsız olduğu görülecektir. Nesnellik, tarafsızlık ve objektif gazetecilik olgularına artık şüpheyle bakmak gerekir. Çünkü haber fotoğrafçısı izlemeye gittiği bir olayı, kendi çalışma stili, kendi kültürel birikimi, kendi dünya görüşü çerçevesinde, fotoğrafçılık becerisiyle ve en önemlisi çalıştığı kurumun ideolojisini göz önünde bulundurarak görüntüler. Yani deklanşöre basıldığı an fotoğrafta kurgu, fotoğrafta taraflılık başlar. Aynı şekilde fotoğraf editörleri de çoğu zaman kurum ideolojisini ve tirajı göz önünde bulundurarak seçimlerini yaparlar.

Gazeteci haberi gerçekten toplar mı yoksa üretir mi? Bu soru haberin ne gibi etik sorunlar ile karşı karşıya olduğuna dikkat çeker. Gazeteci çevresinde olup bitenler içinden birini veya birkaçını seçerek haberleştirmektedir. Gazetecinin olup bitenler arasından hangisini seçeceği, olayın sınırlarını nasıl çizeceği, bakışını ya da kamerasını olayın hangi noktasına yönelteceği tamamıyla ona, onun görme ve değerlendirme gücüne, onun yapmak istediğine (amacına) bağlıdır. Fotoğraf üzerinde dijital kurgu ile oynanıyor ve tekrar fotoğraf üretiliyorsa burada “niyet” çok önemlidir.

En iyi haber, kamu yararına en fazla katkısı olan haberdir. Ancak günümüzde en iyi haber hiçbir gazetecinin elde edemediği haberi yakalamaktır. Haberi kamuoyuna ilk ulaştırmak önemlidir. Kimsenin gidemediği yerlere girip gizli kameralarla ya da teleobjektifle görüntü elde edip bunun ilk kez yayınlanması onu en iyi haber yapıyor. Bu tür haberlerde ise genellikle “kamu yararı”ndan çok “kamu ilgisi” bulunmaktadır. Çok önemli bir siyasi ya da ekonomik haber dahi renklendirilerek sunuluyor. Meclisteki basın toplantıları, partilerin grup toplantıları habere konu olurken artık sıradışı enstantenelerle aktarılmaya çalışılıyor. Haber fotoğrafçısı haberi meclis koltuğunda uyuyan bir milletvekilinin yüzüne zoomlayarak veriyor. Böylesi magazinelleşmiş haberin perde arkasında ise aslında milletvekilinin görevini aksattığı yatmakta. Gördüğümüz gibi artık haber, insanları eğlendirmektedir. Günümüz gazeteciliğinde insanların duymaktan ve görmekten hoşlandıkları şeyler bu gibi haberlermiş gibi kurgulanıyor. Böylesi haberlerin okur talebi olduğu öne sürülüyor. Gazeteciler günümüzde bu anlamda gerçek haber yerine ilginçlik “avına” çıkmaktalar. Çünkü ilginç olan haber gazeteyi sattırıyor (Soygüder, 2003: 234).

Fotoğraf 8: 16 Haziran, 2010, Gazeteport

(<http://www.sonsayfa.com/Haberler/Siyaset/Mecliste-uyuyan-vekil-isyan-etti-158634.html> , 25.12.2012)

CHP Milletvekili Şahin Mengü gece saat 02.30 sırasında çekilen bu fotoğrafın yayınlanması üzerine gazetecilere sitem eder. Mecliste çalışma şartlarının zor olduğunu çok geç saatlere kadar mecliste mesaiye kaldıklarını ve birçok vekilin kendisi gibi uyduğunu belirtir.

Günümüzde gazeteciler mesleklerini yaparken “bir meslek grubu olarak kendilerinden beklenen standartlara” uymakta zorlanıyorlar. Ancak bu demek değildir ki “etik” ve “gazetecilik” kavramları asla bir araya gelemez. Aksine ve de üstelik mutlaka bu iki kavramın bir araya gelmeleri gerekir. Gazetecilik etik değerlerle çok sıkı ilişki içinde anılan mesleklerin başındadır. Çünkü her ne kadar

Pazar ekonomisi işlese de burada satılan mal bir beyaz eşya, yiyecek, içecek, giyecek, ev, arsa, araba değil; ideoloji satılmakta. Bu nedenle özgürlük, demokrasi, objektiflik, özel hayat, kişi hakları, bilinçli manipülasyon gibi gazetecilik pratiğinin temel kavramları doğrudan doğruya etik değerlerin ifadesidir.

Etik ilkelerin hukuki ilkeler gibi yaptırımı yoktur. Türkiye’de çalışan gazetecilerin uymaları gereken etik ilkeler bütünü iki metin halindedir. Bunlar: “Basın Meslek İlkeleri” ve “Gazetecilerin Hak ve Sorumluluk Bildirgesi”dir. Hiçbir uzmanlaşma olmaksızın tüm çalışanların (haber fotoğrafçısı, editör, fotoğraf editörü, köşe yazarı, muhabirler-spor, magazin, polis-adliye, ekonomi vs... hepsi-) bu etik ilkelere uyması beklenmektedir. Oysa Batıda her ihtisas alanının kendine ait etik ilkeleri bulunmaktadır. Sözelimi; İtalya’da sadece paparazziler için hazırlanmış etik ilkeler, Amerika’da sadece basın fotoğrafçıların uyması gerektiği etik ilkeler vardır. (Soygüder, 2012: 120)

Etik ilkeler bir gazetecinin özümsemesi gereken çalışma anında bunu bir refleks olarak yaşaması gereken ilkelere dir. Gazeteci, haber fotoğrafçısı, editör ve fotoğraf editörü daima **“ben olsaydım ne yapardım?”** Sorusunu kendisine yönelterek, gazetelerdeki haberleri eleştirel gözle okumalı; etik ilkeye aykırı bir haberi ve fotoğrafını gördüğünde bunu fark edebilmeli ve hatta karşı çıkabilmelidir.

Aşağıda yer alan fotoğraf gerçekten insan onurunu zedeleyici bir haber fotoğrafıdır. Oysa şunu unutmamak gerekir ki hiçbir fotoğraf insan onurundan daha değerli değildir.

Fotoğraf 9: Sözcü Gazetesi, “Çarpıtı Yerinden Bile Kıvıldamadı”, 06.12.2012.

Yukarıdaki fotoğrafın etik değerlere aykırı olduğu açıkça görünmekte ve fotoğraf editörü tarafından değerlendirilip değerlendirilmediği bilinmemekle beraber sonuç olarak yayınlandı. Bir de fotoğraf editörünü fotoğrafçı yanıltabilir. Fotoğraf teknik, estetik, etik açıdan çok başarılı görünebilir. Aşağıdaki fotoğraf, 2006 yılında fotoğrafçısına (Spencer Platt) "World Press Photo" ödülü kazandırmıştır. Güney Lübnan'da bombalanan ve tahrip olan bir bölgede kırmızı üstü açık spor bir arabayla dört genç dolaşmakta ve video çekimi yapmaktadırlar. Fotoğrafın alt başlığı: "Varlıklı Lübnanlılar tahrip edilen mahalleye bakmak için caddeden arabayla geçiyorlar, Güney Beyrut 15 Ağustos 2006". Ancak fotoğraf alenileşip, ödül aldıktan sonra o gençler kendilerini bu fotoğrafta görünce duruma isyan ederler. Gerçekte kendilerinin zengin züppeler olmadıklarını, hatta o mahallenin çocukları olduklarını, İsrail'le yaşanan çatışmanın ardından olan biteni, mahallenin durumunu merak ettikleri için dolaşmaya çıktıklarını söylerler. Haber fotoğrafçısı fotoğrafı çekmiş ama onlarla röportaj yapmamış, önyargıyla bir senaryo uydurmuştur. Fotoğraf editörü bu fotoğrafın izinli izinsiz ya da doğru bilgi alınarak yapıp yapılmadığını elbette bilemezdi.

Fotoğraf 10: Spencer Platt 2006 yılı Dünya Basın Fotoğrafı ödülü

Etik değerler genellikle birbirleri ile çatışır. Bu çatışmaların farkında olmalı ve bu değerleri "haklara saygı duyuluş" sırasına göre listelemeliyiz. Bu, ciddi bir iç mücadeleyi gerektirir. Gazetecinin kararını oluştururken alacağı karar, gazetecinin zorlandığı ilk durum olabilir. Örneğin, gazeteci okuyucunun istediği bilgiyi sağlama kriterini yerine getirmek uğruna kişilerin özel hayata saygı gösterme kriterine tercih ediyorsa, o gazeteci pekalâ birinin özel hayatını geçekten ihlâl edebilecek bir haberi yazmaya karar vermiştir demektir. Yani özel hayata tecavüze ilk adımı atmıştır. Bir gazeteci mesleğini yerine getirirken haberi yakaladığı andan itibaren ve süreç

boyunca ilerlerken, seçenekler arasında eleme yapması gerekir. Birinci adımda gazeteci kullanabileceği tüm seçenekleri önce belirlemeli ve sonra bunu rakip gazetecilerin seçenekleri ile karşılaştırabilmelidir. Örneğin, bir habere pek çok basın yayın organından gazeteciler ve haber fotoğrafçıları aynı anda gitmektedir. Fotoğrafi çekilen ve yazılan haber aynıdır. Gazeteci etik değerlerine aykırı da olsa haber atlamamak, rakiplerinden geri kalmamak uğruna söz konusu haberi yapmaktadır. Bu, haber fotoğrafçıları kadar fotoğraf editörleri için de önemli bir karar verme ve seçme sebebidir.

İstanbul Üniversitesi'nde bir konferansa katılan Rusya Federasyonu olağanüstü Büyükelçisi Aleksandr Çernişev'e soru sormak için çömelen SKY TÜRK'ün kadın muhabirinin sıyrılan pantolonundan görünen g-string iç çamaşırı, Hürriyet Gazetesi'nin 17. sayfasında yansıdı. Bu fotoğraf basında etik tartışmalara neden oldu. Bu fotoğrafın gazetede yer alması gerekiyor muydu? Bu fotoğraftan toplumsal bir fayda çıkarabilir miyiz? Fotoğraftan zarar gören sadece söz konusu muhabirdir. Üstelik bir meslektaşı tarafından görüntülenmiş ve habere konu olmuştur. Haber fotoğrafçısı ve bunun yayınına izin veren fotoğraf editörü ciddi bir etik ihlalde bulunmuşlar, muhabirin kişilik haklarına zarar vermişlerdir. Nitekim muhabir hakkını mahkemede arama yoluna gitmiştir. Bu fotoğrafa konu olan sıradan bir kişidir. Sıradan bir kişinin fotoğrafı izinsiz çekilemez ve yayınlanamaz. Böylesi bir fotoğrafın kullanılması son derece yanlıştır.

Fotoğraf 11: Hürriyet Gazetesi, 12.Aralık.2003, s.17.

Bireysel ahlâkın ve meslek ahlâkının temelinde “başkalarına karşı saygı duymak” ilkesi yatar. Saygı kesin olarak yarar ve görev teorilerine hizmet eden sihirli bir kelimedir. Başkalarının fikirlerine, yaşam biçimlerine, duygularına saygı gösteren bir kişi ya da meslek kapsamında düşündüğümüzde gazetecinin (haber fotoğrafçısı, paparazzi, editör, fotoğraf editörü) hata yapma riski çok azdır.

Etik kodlar yasa değildir. Bunların yaptırım gücü de yoktur. Etik kuralların yaptırım gücünün olmaması uygulanmadıkları anlamına gelmesin. Özellikle Amerikan ve Batı medyasında mesleki ilkeler ve etik değerler güçlü bir gazetecilik geleneğinin de desteğiyle önemli ölçüde etkin olabilmektedir. Yanlış yapanlar, yine güçlü meslek örgütleri tarafından kınanmakta, yaptıklarından pişman edilmektedirler. Meslek örgütlerinin, her hangi bir yaptırıma başvurmamasına rağmen kendi ahlâk kurallarını saptamış gazetelerin bunlara uymayan muhabirlerini, haber fotoğrafçıları, editörlerini, fotoğraf editörlerini işten çıkartmakta tereddüt etmezler.

Fotoğraf editörü fotoğraftan ve gazetecilik mesleğinden gelen kişi olmalıdır. Hem fotoğrafı hem de gazeteciliği, haberciliği çok iyi bilmelidir. Fotoğraf editörünün

etik kriterleri denince akla hemen gazetecilik meslek etiği kriterleri gelmelidir. Etik, gazetecilerin belirli durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini dile getiren ilkelerdir. Bir bilgi alanı olarak etikten sadece insanın değerine ve onuruna zarar vermeden yaşamayı öğrenebiliriz.

4. Sonuç

Fotoğraf editörlüğü kurumu her gazetenin bünyesinde olmalıdır. Hatta ulusal gazetelerde her ihtisas alanına (Magazin haberciliğinde, spor, ekonomi, polis-adliye vs...) ait bir fotoğraf editörü çalışmalıdır. Bu iş fotoğraf bilgisinden yoksun kişilerin inisiyatifine terk edilmemelidir. Tıpkı yazı gibi fotoğraf da bir dildir. Hatta yazıdan daha özeldir, çünkü evrenseldir. Onu okuyan, değerlendiren, seçen kişilerin mutlaka ışık bilgisiyle, fotoğraf çekim teknikleriyle, kompozisyon, estetik ve etik bilgilerle donanmış kişiler olması gerekmektedir. Kullanılacak haber fotoğrafları, fotoğraf editörleri tarafından değerlendirilip seçilirse teknik, içerik ve estetik bakımdan daha kaliteli; etik bakımdan ise daha az hatalı ürünler ortaya çıkacaktır.

Bir fotoğraf editörünün masasına gelen fotoğraflardan hangisini seçeceğine dair teknik, estetik ve içerik birtakım kriterler vardır. Haber fotoğrafını sadeleştirmek için kadrajlama yapabileceği gibi yayın politikasına uydurmak yani okuru manipüle etmek için de kadrajlayabilir. Örneğin haber fotoğrafçısı önemli bir olayı izler ama çekim hatalarıyla dolu bir kare ile kuruma gelmişse, fotoğraf editörü fotoğraf bilgisi ile bu kareyi öyle kadrajlar ki o hataları okur anlamaz ve haber doğru fotoğrafla sunulur. Bunu fotoğraf dilini ve tekniğini iyi bilen bir fotoğraf editörü ustalıklı gerçekleştirir. Ama fotoğraf dili ve tekniğinden anlamayan bir kişi günümüzün dijital imkânları ile dahi bunu doğru biçimde gerçekleştiremez.

Haber fotoğrafı anında gelişen olayları saptar. Çoğu düşünülerek, plânlanarak çekilmiş fotoğraflar değildir. Haber fotoğrafının zaman zaman rastlantısal olarak gelişmesine karşın, fotoğrafın seçimi ve kullanılması rastlantısal değildir. Burada gazetenin ideolojisi ön plâna çıkar. Aynı olayı görüntüleyen pek çok kareden bir veya birkaçını görsel yönetmen ya da fotoğraf editörü gazetede kullanılacak olan kareyi saptar. Haber fotoğrafçısı anı saptamaya çalışır. Bundan sonrası hangi kare ya da karelerin kullanılacağı fotoğraf editörüne bağlıdır (Algan, 1999:33).

Basın fotoğrafçısı tarafsız olamaz. Fotoğraf çekmeye karar verdiği an kendi bakış açısı, kültürü, bilgi birikimi, eğilimleri, çalıştığı gazetenin politikası gibi birçok faktör araya girer ve dolayısıyla tarafsızlık ilkesi işlemez. Burada önemli olan basın fotoğrafçısı ve fotoğraf editörünün ve gazete patronunun etik ilkelere sahip olması ve etik davranabilmesidir. Yani basın fotoğrafçısı fotoğrafı çekerken, editör de gelen fotoğraflardan birini seçerken iyi olanı ya da olması gerekeni seçebilmeleridir. Dürüst elde edilmeyen fotoğraflar çok çabuk fark edilir ve o gazetenin ve fotoğrafçının basın dünyasındaki güvenini sarsar ve itibarını düşürür.

Fotoğraflarının seçiminde en önemli unsur, fotoğrafın olayı çok fazla yazıya ihtiyaç duymayacak kadar iyi açıklayabilir olmasıdır. Ayrıca haber fotoğrafının gündeme uygunluğu, gazetenin hedef kitlesinin beklentilerine cevap verebilirliği, yayın politikalarıyla örtüşebilirliği seçimini etkileyen diğer faktörlerdir.

KAYNAKÇA

- ALGAN, E., **Fotoğraf Okumak**, Çözüm İletişim Yayınları, Eskişehir, Eylül 1999.
- ANTAKYALI, A., Basın Fotoğrafçılığı, <http://fotografcilik.biz/basin-fotografciligi/>, 15 Ekim 2012.
- ARICAN, M. Z., **“Haber Fotoğrafını Oluşturan Öğeler Açısından Türkiye Ulusal Basınında Fotoğraf Seçim Ölçütlerinin Belirlenmesi”** Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2001.
- ARICAN, M. Z., Editörler: Nejdet Atabek, Feyyaz Bodur, **Basın Fotoğrafçılığı**, “Basında Fotoğraf Kullanımı”, Açıköğretim Fakültesi Yayınları NO:1663, Anadolu Üniversitesi Yayınları NO: 2697, Eskişehir, 2012.
- BARTHES, R., **Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş**, Çev: Mehmet Rifat-Sema Rifat, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988.
- BECER, E., **İletişim ve Grafik Tasarım**, Dost Kitapevi, Ankara, 1997.
- FREEMAN, M., **Fotoğrafçının Gözü**, Çev: Deniz Güzelgülgen, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.
- GODART, J. , SUSAN Sontag, **Fotoğraf Üzerine**, Altıkkırkbeş Yayınları, İstanbul, 1999.
- KARADAĞ, Ç., **Sözde Fotoğraf**, İmge Yayınevi İstanbul, 2000.
- LONG J., “Ethics in the Age of Digital Photography”, Çev: Umur Koçak Semiz, **Foto Muhabirleri Derneği İnternet Sitesi**, <http://www.fmd.org.tr/etik/etik.htm>.
- ONURSOY, S, KILIÇ,D., ER, F., “Gazete Okuma Davranışı ve Okuma Yolu: Bir Göz İzleme Çalışması”, **Marmara İletişim Dergisi**, Sayı:16, İstanbul, Ocak 2010.
- PARSA S.,PARSA A., **Göstergebilim Çözümlenmeleri**, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir, 2002.
- RİTCHİN Fred, Çev: Yalım Keser, **Fotoğraftan Sonra**, Espas Yayınları, İstanbul, 2012.
- SCHNEİDER, W., PAUL-JOSEF Raue, **Gazetecinin El Kitabı**, Çev: Işık Aygün, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara, 2000.
- SOYGÜDER, Ş., **Eyvah Paparazzi –Magazin Haberi, Haberin Magazinelleşmesi ve Etik-**, Om Yayınevi, İstanbul, 2003.

SOYGÜDER, Ş., Editörler: Nejdet Atabek, Feyyaz Bodur, "Basın Fotoğrafçılığı ve Etik", **Basın Fotoğrafçılığı**, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2697, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1663, Eskişehir, 2012.

TILIÇ, L. D., **Utaniyorum ama Gazeteciyim Türkiye’de ve Yunanistan’da Gazetecilik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

TÜRKER, Nurdan, **Basında Fotoğrafın Kullanılması Fotoğrafın Altyazı ile Birlikte Olayı ve Durumu Biçimlendirmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf Anasanat Dalı, İstanbul, 2006.

ZUCKERMAN, J., **Fotoğrafta Rengin Sırları**, Çev: Nedim Sipahi, Homer Kitabevi, İstanbul, 2004.

<http://www.rferl.org/content/beaten-ukrainian-gay-activist-unbowed-photo/24591262.html>

http://www.photoshopmagazin.com/dergi/2010/07/hep_destek_tam_destek.html